

2022

**HEMŞİRELİK
ULUSAL
ÇEKİRDEK
EĞİTİM
PROGRAMI
(HUÇEP) 2022**

SUNUŞ

Hemşirelik lisans eğitimi, ülkemizde farklı olanak ve alt yapıya sahip eğitim kurumları tarafından yürütülmektedir. Bu durum, aynı temel bilgi, tutum ve becerilere sahip hemşirelerin yetiştirilebilmesi için çerçeve bir program hazırlanması gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla ilk kez 2003'te uygulamaya konulan, daha sonra 2014'te güncellenen Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP), ülkemizdeki tüm hemşirelik lisans eğitimi veren kurumların eğitim programını HUÇEP'e göre gözden geçirmesini sağlamıştır. Böylece ulusal anlamda hemşirelik lisans programından mezun öğrencilerin aynı temel bilgi, tutum ve becerilere sahip olmasına ve hemşirelik eğitimine önemli katkı sağlamıştır. 10 Haziran 2021 tarihli Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi (HEMDEK) toplantısında HUÇEP'in yeniden gözden geçirilmesi, güncellenmesi kararı alınmış ve bu amaçla oluşturulan çalışma grubu HUÇEP-2022'i hazırlamıştır. Bu programın hiçbir zaman son program olmadığı gerçeği, belli aralıklarla (5 yılda bir) güncelleme çalışmalarının yapılmasını gerekli kılmaktadır. HUÇEP, hemşirelik eğitimi lisans programında yer alması gereken yeterlikler, öğrenme kazanımları, çekirdek kavram ve konular, öğretim yöntem ve araçları, öğretim materyalleri, değerlendirme yöntem ve araçları konusunda bir rehber olma niteliği taşımaktadır. Çalışma grubu olarak, güncellenen bu çekirdek programın hemşirelik eğitiminde oluşan ortak dil ve anlayışı sürdürme ve lisans programlarının akreditasyon çalışmalarında yararlı olacağına inanıyoruz.

HUÇEP-2022'nin gerçekleşmesinde kısa zaman içinde, büyük özveri ile çalışan tüm çalışma grubu üyelerine çok teşekkür ediyorum. Çalışmanın veri toplama aşamasında katkıda bulunan eğitim kurumlarına, meslektaşlarımıza, Hemşirelik Eğitimi Derneği'ne, Türk Hemşireler Derneği'ne, Öğrenci Hemşireler Derneği'ne şükranlarımızı sunuyor ve HUÇEP-2022'nin hemşirelik eğitiminin gelişimine katkı sağlamasını diliyorum.

Prof. Dr. Hülya KAYA
HUÇEP-2022
Çalışma Grubu Koordinatörü

İçindekiler

1.Giriş	1
2. HUÇEP-2022'nin Yeniden Yapılandırma Süreci	2
3. HUÇEP-2014 İle İlgili Paydaşlardan Gelen Görüşler ve Kısa Bir Değerlendirme	5
3.1. Paydaşlardan Gelen Görüşlerin Analizinde Elde Edilen Sonuçlar	5
4. HUÇEP-2022'nin Amacı ve Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları.....	6
4.1. Amaç	6
4.2. Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları.....	6
5. HUÇEP-2022 Ne Değildir?	6
6. HUÇEP-2022 ile Neler Değişti?	7
7. HUÇEP-2022'de Yer Alan Kavramlar ve Tanımları	10
7.1. Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı	10
7.2. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı	10
7.3. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri.....	10
7.4. Hemşirelik Süreci	10
7.5. Temel Hemşirelik Becerileri	10
7.6. Öğrenme Kazanımı	10
7.7. Öğrenme Düzeyi.....	10
8. HUÇEP'in Ana Bileşenleri	11
8.1. HUÇEP-2022 'nin Ana Bileşenleri	11
8.1.1. Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı.....	11
8.1.2. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri.....	12
8.1.3. Hemşireliğin Temel Kavramları, Kuram ve Modelleri.....	13

8.1.4. Hemşirelik Süreci	13
9. Hemşirelik Lisans Eğitim Programının Kapsamı	15
10.Kaynaklar	455

TABLolar

Tablo 1. HUÇEP'teki Değişimler	8
Tablo 2. Öğrenme Düzeyi.....	17
Tablo 3. Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı	18
Tablo 4. Temel ve Davranış Bilimlerine İlişkin Konu, İçerik, Hedefler/Öğrenme Kazanımları	41

1.Giriş

Ülkemizde, hemşirelik lisans eğitiminin iyileştirilmesi ve temel standartların oluşturulması için çalışmalar Üniversitelerarası Kurul Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyi'nin 01-02 Şubat 2002 tarihlerinde Çukurova Üniversitesinde yapılan toplantısında önemli bir adım atılarak başlatılmıştır. Bu bağlamda Prof. Dr. Fethiye Erdil'in başkanlığında, **Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP)** Komisyonu kurulmuş ve komisyon çalışmalarına başlamıştır.

Komisyon, Avrupa Birliği Kriterleri doğrultusunda ve ulusal çerçevede hemşirelik eğitiminin minimum standartlarını belirleyerek ülke genelinde hemşirelik eğitiminde standardizasyonu sağlamayı amaçlamıştır. Hazırlanan programın hemşirelik eğitim programlarının en az % 60'ını oluşturması hedeflenmiştir. Çalışmalarına 31.01.2002'de başlayan komisyon toplam sekiz kez toplanarak, çalışmalarını sürdürmüştür. Hazırlanan HUÇEP-2003 raporu, Tıp-Sağlık Bilimleri Eğitim Konseyine sunulmuştur. Onaylanan programın 2003-2004 eğitim-öğretim yılında uygulamaya geçirilebilmesi için tüm Hemşirelik Yüksekokul Müdürleri ve Sağlık Yüksekokul Hemşirelik Bölüm Başkanları ile paylaşım toplantısı yapılmış ve HUÇEP-2003'te uygulamaya konmuştur.

2003-2004 eğitim öğretim döneminde uygulamaya konulan HUÇEP, ülkemizdeki tüm hemşirelik lisans eğitim kurumlarının kendi eğitim programlarını HUÇEP-2003'e göre tekrar gözden geçirmelerini sağlamış ve ulusal anlamda hemşirelik lisans eğitiminin belirli standartlara göre yapılmasını sağlaması bakımından ülkemiz hemşirelik eğitimine büyük katkı sağlamıştır. Bunun yanı sıra hemşirelik lisans eğitim programlarının geliştirilmesi çalışmalarında temel kaynak olmuştur.

Toplumun sağlık gereksinimleri ve öncelikli sağlık sorunlarında yaşanan değişimler, sağlık hizmeti sunumunda, hemşirelik bakım hizmetlerinde, politika ve uygulamalarındaki değişimler, Yükseköğretim sisteminde Bologna Uyum Sürecine ilişkin çalışmalar HUÇEP-2003'ün bu değişimleri yansıtacak şekilde güncelleme gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu gereksinimden hareketle ülkemizde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Hemşirelik Komisyonu tarafından HUÇEP-2014 Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Grup, yaşanan değişimler ve gereksinimleri dikkate alarak Avrupa Birliği'nin Hemşirelik Eğitimi için belirlediği kriterler doğrultusunda, ulusal çerçevede hemşirelik eğitimi programının minimum standartlarını belirlemek, ulusal düzeyde hemşirelik eğitiminde standardizasyonu sağlamak amacıyla 01 Nisan 2013 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. HUÇEP-2014 çalışma grubu Prof. Dr. Fethiye Erdil'in başkanlığında çalışmalarını 15 Nisan 2013-04 Haziran 2014 tarihleri arasında

sürdürmüştür. Nisan 2013'te başlayan, çok sayıda hemşirelik eğitimi kurumu ve öğretim elemanlarının katkıları ile hazırlanan ve ilgili paydaşların görüşleri ile olgunlaşan, bir buçuk yıl süren bu sürecin sonunda HUÇEP-2014 YÖK Hemşirelik Komisyonu'na sunulmuştur. HUÇEP-2014 Çalışma Grubu çalışmalarına Prof. Dr. Fethiye Erdil'in emekli olması nedeniyle Prof. Dr. Ümit Seviğ'in başkanlığında devam etmiştir. YÖK Hemşirelik Komisyonu tarafından Yükseköğretim Kurulu'na sunulan HUÇEP-2014 onaylanmış ve uygulamaya konmuştur.

Günümüzde ulusal ve uluslararası düzeyde yaşanan bilimsel, teknolojik ve sağlık alanındaki değişim ve gelişmeler HUÇEP'in tekrar güncellenme gereksinimini gündeme getirmiştir. 10 Haziran 2021 tarihinde Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi tarafından tüm hemşirelik anabilim dallarını temsil edecek şekilde HUÇEP-2022 çalışma grubu oluşturulmuş, çalışma grubu güncelleme çalışmalarına 25 Haziran 2021'de başlamış ve 16 Aralık 2021 tarihine kadar sürdürmüştür. Güncellenen HUÇEP-2022, 23 Aralık 2021 tarihinde Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyi'ne sunulmuştur. Dekanlar Konseyi'nden gelen öneriler doğrultusunda 1 Mart 2022'de gerekli düzenlemeler yapılarak HUÇEP-2022'ye son şekli verilmiştir.

2. HUÇEP-2021'in Yeniden Yapılandırma Süreci

Hemşirelik Fakülteleri Dekanlar Konseyince oluşturulan çalışma grubu tarafından çalışmalarda yol göstermesi, temel oluşturması ve yardımcı olması açısından aşağıda yer alan ilgili dokümanlar incelenmiştir:

1. HUÇEP (Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı), GATA Basımevi, 2003, Ankara.
2. HUÇEP (Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı), 2014, <http://hemed.org.tr/dosyalar/pdf/hucep-2014.pdf>
3. Avrupa Parlamentosu'nun ve Konseyin 2005/36/ mesleki yeterliklerin tanınmasına ilişkin 07 Eylül 2005 tarihli 2005/36/EC Direktifi. Avrupa Birliği'nin Resmi Gazetesi, 30.09.2005, L 255/40-42.
4. Avrupa Parlamentosu'nun ve Konseyin 2013/55/EU mesleki yeterliklerin tanınmasına ilişkin 20 Kasım 2013 tarihli 2013/55/EC sayılı Direktifi. Avrupa Birliği'nin Resmi Gazetesi, 20.11.2013, L 1024/2012.

5. Nurses and Midwives for Health: a European Strategy for Nursing and Midwifery Education. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2000 (document EUR /00/ 50119309/15).
6. Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik, Yükseköğretim Kurulu, R.G: 02.02.2008/26775. http://yok.gov.tr/web/guest/anasayfa;jsessionid=4D032CF4E14321B45831CC75F414115C?p_p_id=3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view
7. Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) 6. Düzey (Lisans Eğitimi) Yeterlilikleri , <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=33>
8. TYYÇ Sağlık Temel Alanı Yeterlilikleri (Akademik Ağırlıklı) 6. Düzey (Lisans Eğitimi) <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=48>
9. “Bologna Süreci: Nasıl Bir Öğrenci/Mezun İstiyoruz?” Çalıştay, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İzmir 12 Eylül 2011.
10. Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK), Hemşirelik Lisans Programı Standartları <http://www.hepdak.org.tr/images/belgeler/b3.pdf>
11. Hemşirelik Kanunu, 6283. (Değ.: Kanun No. 5634 RG: 2.5.2007/26510). <http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/hemsirelik-kanunu.aspx>
12. Hemşirelik Yönetmeliği, R.G: 08.03.2010/27515, Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik RG: 19.04.2011/27910. <http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/yonetmelik.aspx>
13. Türk Hemşireler Derneği'nin (THD), Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar, <http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr/Upload/hemsire%20broşur.pdf>
14. 19 Haziran 1999 tarihli Bologna Bildirgesi Avrupa Yüksek Öğretim Alanı Avrupa Eğitim Bakanları Ortak Bildirgesi, <https://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=6>
15. International Council of Nurses-ICN, ICN Strategic Priorities.. <https://www.icn.ch/nursing-policy/icn-strategic-priorities>
16. International Council of Nurses Policy Brief (2021). Nursing Education and The Emerging Nursing Workforce in COVID-19 Pandemic. file:///C:/Users/user/Downloads/ICN%20Policy%20Brief_Nursing%20Education.pdf
17. Hemşirelikte Temel Yetkinlikler Kılavuzu (2021). T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. file:///C:/Users/user/Downloads/temel-yetkinlikler-klavuzu.pdf

18. UNESCO. Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Hedefleri.
<https://unesco.org.tr/Pages/108/219/S%C3%83%C2%BCrd%C3%83%C2%BCr%C3%83%C2%BClebilir-Kalk%C3%84%C2%B1nma-2030-Hedefleri-%C3%84%C2%B0htisas-Komitesi>
19. Birleşmiş Milletler- BM. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları.
<https://turkey.un.org/tr/sdgs>
20. World Health Organization-WHO. Competencies for nurses working in primary health care. file:///C:/Users/user/Downloads/Competencies-nurses-primary-health-care-eng.pdf
21. Hasta Hakları Yönetmeliği, T.C Sağlık Bakanlığı.
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4847&MevzuatTur=7&MevzuatTerTip=5>
22. Bondy NK, (1983). Criterion-Referenced definitions for rating scales in Clinical Education, Journal of Nursing Education, 22(9) 376-382

3. HUÇEP-2014 İle İlgili Paydaşlardan Gelen Görüşler ve Kısa Bir Değerlendirme

Mevcut durumun saptanması ve HUÇEP-2014'ün içeriğine ilişkin Türkiye'de hemşirelik lisans eğitim programı yürüten kurumlardan, öğretim elemanlarından, alanda görev yapan hemşirelerden ve lisans öğrenimini sürdüren öğrencilerden görüş alınması için anket hazırlanmıştır. Anket, ilgili paydaş kurumlara/kuruluşlara/kişilere (Hemşirelik eğitim programı yürüten kurum yöneticileri, öğretim elemanları, hemşireler, öğrenciler) çevrimiçi iletilmiş ve elde edilen sonuçlar istatistiksel olarak analiz edildikten sonra gelen görüşler/öneriler tek tek ele alınarak HUÇEP-2022 çalışma grubu tarafından değerlendirilmiş ve HUÇEP-2022 bu doğrultuda güncellenmiştir.

3.1. Paydaşlardan Gelen Görüşlerin Analizinden Elde Edilen Sonuçlar

- HUÇEP-2014'e ilişkin toplam 266 kişi görüş bildirmiştir. Görüş bildirenlerin % 86,5'i lisans eğitimi yürüten hemşirelik eğitim kurumlarında görev yapan öğretim elemanı, %7,1'i hemşire, %6,4'ü de öğrencidir.
- HUÇEP-2014 Hemşirelik Lisans Eğitim Programının Ulusal Yeterliklerinin güncellenmesine ilişkin paydaşların çoğunluğu (%78'i) görüş bildirmiştir.
- HUÇEP-2014 Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amaçlarının uygunluğuna ve güncellenmesine ilişkin paydaşların % 5'i öneri getirmiştir.
- HUÇEP-2014 Eğitimin İçeriği ile ilgili bazı konuların alt konu başlıklarının artırılması/güncellenmesi önerisi getirilmiştir.
- Hemşirelik temel uygulamaları ve ilgili beceriler listesine ekleme ve çıkarma şeklinde öneriler getirilmiştir.
- HUÇEP-2014 Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin, Değerlendirme Yöntem ve Araçlarının bilimsel ve teknolojik gelişmeler dikkate alınarak güncellenmesi önerilmiştir.

16.12.2021 tarihine kadar büyük ve küçük alt çalışma grupları ile gerçekleştirilen 20'den fazla toplantıda, gelen görüşler doğrultusunda temel ve mesleki derslere ilişkin konular, öğrenme kazanımları, temel beceriler, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim materyalleri, değerlendirme yöntem ve araçlarının üzerinde çalışılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

4. HUÇEP-2022'nin Amacı ve Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları

4.1. Amaç

HUÇEP-2022 çalışmasında, Avrupa Birliği'nin Hemşirelik Lisans Eğitimi için belirlediği kriterler ve Bologna Uyum Süreci doğrultusunda; ulusal çerçevede hemşirelik lisans eğitim programının minimum standartlarını belirleyerek ülke genelinde hemşirelik lisans eğitiminde standardizasyonu sağlamak için genel bir çerçeve/ulusal bir çerçeve sunulması amaçlanmıştır.

4.2. Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları

HUÇEP-2022'nin güncelleme çalışmalarında bütüncül yaklaşım benimsenmiştir. HUÇEP-2021'in uygulanmasında eğitim kurumlarından beklenenler aşağıda sıralanmıştır:

- Eğitim programının HUÇEP-2022 doğrultusunda gözden geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması.
- Eğitim programının **en az % 70'inin** HUÇEP-2022'nin tamamını kapsayacak şekilde düzenlenmesi, ve kalan kısmın ise kurumun misyonu, vizyonu ve hedefleri doğrultusunda zorunlu ve seçmeli derslerden oluşacak şekilde geliştirmesidir.

5. HUÇEP-2022 Ne Değildir?

HUÇEP-2022, genel olarak kullandığımız anlamıyla bir eğitim programı değildir. Hemşirelik lisans eğitimi kurumlarının kendi eğitim programlarını geliştirirken esas alacakları çerçeve programdır. Yeterliklere dayalı eğitim yaklaşımı doğrultusunda geliştirildiği için başlangıç noktası yeterliklerdir ve dolayısıyla ulusal yeterlikler çerçevesi üzerine kurulmuş bir programdır. Bu nedenle HUÇEP-2022'de yer alan yeterlikler, öğrenme kazanımları, çekirdek kavram ve konular, öğretim yöntem ve araçları, öğretim materyalleri, değerlendirme yöntem ve araçları konusunda bir rehber olma niteliği taşımaktadır.

6. HUÇEP-2022 ile Neler Değişti?

HUÇEP-2022 Çalışma Grubu, HUÇEP'in değişen sağlık gereksinimleri doğrultusunda güncelleme çalışmalarına odaklanmakla birlikte, paydaş ve uzman görüşleri doğrultusunda

HUÇEP-2014'ün mevcut çerçevesi içinde kalacak bir güncelleme çalışması olmak yerine, yeni bir çerçeve oluşturulmasına karar vermiş ve çalışmalarını bu doğrultuda yürütmüştür. Ülkemizde uygulanan farklı lisans eğitim programlarında (klasik, entegre, karma, probleme dayalı öğrenme) kullanılabilir, günümüz gereksinimlerine cevap verecek bir HUÇEP-2022 hazırlanmıştır (*Bkz. Tablo 1*).

Tablo 1. HUÇEP’teki Değişimler

HUÇEP-2003	HUÇEP-2014	HUÇEP-2022	Değişim yönü ve gerekçesi
Eğitimin Temel Bileşenleri			
Temel Bileşenler <ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı Hemşirelik Lisans Eğitim Programının Hedefleri Meslek Derslerine İlişkin Konu ve Beceriler Listesi Temel ve Davranış Bilimleri Derslerine İlişkin Konu ve Beceriler Listesi Temel Hemşirelik Uygulamaları Listesi 	Temel Bileşenler <ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı ve Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri Hemşirelik Temel Kavram, Kuram ve Modelleri Hemşirelik Süreci Temel Hemşirelik Uygulamaları ve İlgili Beceriler Listesi 	Temel Bileşenleri <ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri Hemşirelik Temel Kavram, Kuram ve Modelleri Hemşirelik Süreci Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı 	<p>Eğitim sürecinin temel bileşenleri, eğitim programlarının yeniden yapılandırılmasında etkili olan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, değişen sağlık bakım gereksinimleri, hemşirelik bakım hizmetlerindeki, politikalarındaki ve uygulamalarındaki değişimler ve paydaş görüşleri doğrultusunda bütüncül bir yaklaşımla düzenlendi.</p>
Hemşirelik Lisans Programının Amacı ve Ulusal Yeterlikleri			
<p>Hemşirelik lisans eğitiminin amaç ve hedefleri: Bilişsel hedefler, devimsel beceriler ve mesleki tutumlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri 	<ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri 	<p>Hemşirelik Lisans Programı Ulusal Yeterlikleri, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) Sağlık Temel Alanı Yeterlilikleri çerçevesinde bütüncül bir anlayışla, her kurumun kendi program yeterliklerini belirlemelerine yol gösterecek şekilde düzenlendi.</p>
Eğitimin İçeriği			
<p>Meslek Derslerine İlişkin Konu ve Beceriler Listesi</p> <ul style="list-style-type: none"> Konu Teorik Beceri <p>Temel ve Davranış Bilimleri Derslerine İlişkin Konu ve Beceriler Listesi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Meslek Derslerine İlişkin Konular, İçerik ve Öğrenme Çıktıları Temel ve Davranış Bilimleri Derslerine İlişkin Konu Listesi Temel Hemşirelik Uygulamaları ve İlgili Beceriler Listesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı Temel ve Davranış Bilimleri Derslerine İlişkin Konular ve Öğrenme Kazanımları 	<p>Bilimsel ve teknolojik değişim ve gelişmeler, değişen toplumsal yapı, sağlık bakım gereksinimleri, kanıt temelli uygulamalar ve değişen öğrenci profili doğrultusunda, mesleki gelişmelere/ilerlemelere, öğrenenlerin, toplumun gerçeklerine/özelliklerine, eğitim kurumlarını etkileyen kuvvetlere duyarlı bir içerik oluşturuldu. Her içeriğe özgü konu başlıkları ve</p>

<ul style="list-style-type: none"> Konu Beceri <p>Temel Hemşirelik Uygulamaları Listesi</p>			<p>öğrenme kazanımları belirlendi. HUÇEP- 2021, hemşirelik lisans eğitimi veren kurumlara yerel/bölgesel koşullara uyum sağlamaları konusunda özerklik sağlayacak nitelikte oluşturuldu.</p>
Öğretim Yöntem ve Teknikleri			
	<ul style="list-style-type: none"> Bilişsel, Duyuşsal ve Devimsel Alana Özgü Temel Öğretim Yöntem ve Teknikleri Listesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı 	<p>Eğitim programlarının düzenlenmesinde, bilgi (bilişsel), beceri (devimsel) ve tutuma (duyuşsal) yönelik öğrenme kazanımlarının sağlanmasında, öğrencinin aktif katılımını ve bütüncül gelişimini sağlayan öğretim yöntem ve tekniklerinin seçiminde, hemşirelik lisans eğitimi veren kurumlara rehber olacak şekilde genel bir çerçeve sunuldu.</p>
Öğretim Materyalleri			
		<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı 	<p>Bir bütün olarak öğretme-öğrenme sürecinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesinde, konuya ve temel becerilere özgü öncelikli olarak kullanılacak öğretim materyalleri hemşirelik lisans eğitimi veren kurumlara rehber olacak şekilde genel bir çerçeve sunuldu.</p>
Değerlendirme Yöntem ve Araçları			
	<ul style="list-style-type: none"> Bilişsel, Duyuşsal ve Devimsel Alana Özgü Temel Ölçme ve Değerlendirme Yöntemleri Listesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı 	<p>Öğrencilerin bilgi (bilişsel), beceri (devimsel) ve tutuma (duyuşsal) yönelik kendilerinden beklenen yeterlik düzeylerini kazanıp kazanmadıklarının ve eğitim programının hedeflerine ulaşip ulaşmadığının belirlenmesinde her öğrenme alanı ve düzeyden öğrenmenin objektif olarak sınanmasına yönelik değerlendirme yöntemlerinden ön plana çıkanlar hemşirelik lisans eğitimi veren kurumlara rehber olacak şekilde genel bir çerçeve ile sunuldu.</p>

7. HUÇEP-2022’de Yer Alan Kavramlar ve Tanımları

7.1. Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı: Ülkemizde hemşirelik lisans eğitiminin, ulusal ölçekte çerçevesini çizen çekirdek bir programdır.

7.2. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı: Her bir hemşirelik lisans eğitim kurumunun, HUÇEP çerçevesinde hazırlaması gereken Hemşirelik Lisans Eğitim Programı; eğitim yaklaşımı ve ilkelerinden eğitim yeterliklerine, öğrenme içeriğinden öğretim yöntemleri ve ölçme-değerlendirme yöntemlerine, uygulama sürecinden değerlendirme sürecine kadar tüm boyutlarını içeren esaslar, yollar ve yöntemler bütünüdür.

7.3. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri: Hemşirelik lisans eğitim programından mezun olan hemşirenin sahip olması gereken yeterliklerin ulusal düzeyde belirlendiği, eğitim kurumlarının programın yeterliklerini tanımlarken esas aldıkları çerçeve yeterliklerdir.

7.4. Hemşirelik Süreci: Hemşirelik süreci, sağlıklı/hasta bireyin sağlık bakımı gereksinimlerinin belirlenmesi ve bireye özgü bakım verilmesinde kullanılan sistematik, bilimsel bir sorun çözme yöntemidir. Tanılama, hemşirelik tanısı, planlama (hemşirelik bakımının sonuçları ve hemşirelik girişimleri), uygulama ve değerlendirme olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır.

7.5. Temel Hemşirelik Becerileri: Hemşirelik lisans eğitim programından mezun olan hemşirenin belirli düzeyde yapması, yönetmesi gereken hemşirelik becerileridir.

7.6. Öğrenme Kazanımı: Öğrenme süreci tamamlandığında, öğrenenin edinmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlardır.

7.7. Öğrenme Düzeyi: Hemşirelik eğitim programını tamamlayan bir mezunun, sağlık bakımı uygulamalarında sergilemesi gereken performans düzeyidir.

8. HUÇEP'in Ana Bileşenleri

Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı, ülkemizde uygulanması gereken Hemşirelik Lisans Eğitiminin, ulusal ölçekte ana hatlarını çizen ve temel dayanaklarını sıralayan çerçeve programdır. Ülkemizdeki hemşirelik eğitim programlarının yapılandırılmasına yol gösterme amacını taşıyan, hazırlık sürecinde paydaş görüşlerine yer verilen bu program, düzenli aralıklarla güncellenmesi planlanmış ulusal bir belgedir. HUÇEP'in hazırlanmasında HUÇEP-2014'ten, ilgili literatür ve örnek çalışmalardan yararlanılmıştır.

8.1. HUÇEP-2022'nin Ana Bileşenleri

8.1.1. Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı

8.1.2. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri

8.1.3. Hemşireliğin Temel Kavram, Kuram ve Modelleri

8.1.4. Hemşirelik Süreci

Ülkemizdeki hemşirelik lisans eğitimi veren kurumların, bu ana bileşenleri temel alarak eğitim programlarını yapılandırmaları ve ilgili tüm çalışmaları bu program çerçevesinde yürütmeleri yararlı olacaktır. Bu noktada ülkemizde hemşirelik lisans eğitimi veren bir kurum eğitim programını HUÇEP-2022'de belirlenen ana çerçeve doğrultusunda, aşağıdaki başlıklar doğrultusunda hazırlamalı ve uygulamaya geçirmelidir.

- Lisans eğitim programının amacı
- Lisans eğitim programının yeterlikleri
- Öğrenme kazanımları
- Eğitim programının içeriği
- Eğitimde kullanılacak öğretim yöntem, teknik ve materyalleri
- Değerlendirmede kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemleri

8.1.1. Hemşirelik Lisans Eğitiminin Amacı

Genel olarak hemşirelik lisans eğitimi, aşağıdaki amaçlar doğrultusunda hemşire insan gücü yetiştirir. Bu doğrultuda;

- Sağlık bakımını etkileyebilecek gelişim ve değişimleri değerlendirebilmeyi ve sunulan hizmete yansıtılabilmeyi,

- Birey, aile ve toplumun hemşirelik bakım gereksinimlerini saptayabilmeyi, bu gereksinimleri karşılayabilmek için kanıt temelli hemşirelik bakımını planlayabilmeyi, uygulayabilmeyi ve değerlendirebilmeyi,
- Kişilerarası iletişim becerilerini kullanarak, disiplinlerarası ekiple işbirliği içinde ve sağlık ekibinin etkili bir üyesi olarak rol ve işlevlerini yerine getirebilmeyi,
- Mesleki değerler ve etik ilkeler doğrultusunda bakım hizmetlerini yönetebilmeyi, hemşirelik eğitimi ve araştırmalarında rol alabilmeyi,
- Yaşam boyu öğrenmeyi benimseyerek kişisel ve mesleki gelişimi sürdürebilmeyi amaçlar.

8.1.2. Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri

Hemşirelik lisans eğitim programı ulusal yeterlikleri güncelleme çalışmalarında, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) doğrultusunda hazırlanan TYYÇ Sağlık Temel Alanı Yeterlilikleri (Akademik Ağırlıklı) 6. Düzey (Lisans Eğitimi), 2013/36, 2013/55 sayılı Avrupa Mesleki Yeterlilikler Direktifleri temel alınmıştır.

Hemşirelik lisans eğitim programını tamamlayan bir mezun,

1. Hemşirelik rol ve işlevlerini yerine getirebilecek bilgi, tutum ve beceriye sahiptir.
2. Kuramsal bilgi ve becerileri kullanarak hemşirelik uygulama alanıyla ilgili sorunları tanımlar, analiz ve sentez eder ve kanıtlara dayalı çözüm önerileri geliştirir.
3. Sağlıkın korunması, geliştirilmesi, sürdürülmesi ve savunuculuğu konusunda sorumluluk üstlenir.
4. Sağlık bakım gereksinimlerini bütüncül bir yaklaşımla mesleki değerler ve etik ilkelere uygun bir şekilde karşılar.
5. Sağlık hizmetlerinin sunumunda birey, aile, toplum, meslektaşlar, sağlık ekibinin diğer üyeleri, kurum ve kuruluşlar ile etkili iletişim ve işbirliği kurar.
6. Mesleki uygulama, eğitim, yönetim ve araştırmalarda bilişim ve bakım teknolojilerini kullanır.
7. Sağlık hizmetleri ve hemşirelik alanındaki kanıta dayalı araştırma sonuçları ve bilgiyi, bakım standartları ile yenileşimi (inovasyon) hemşirelik bakımında kullanır.
8. Bir yabancı dili kullanarak alanındaki bilgileri izler ve mesleki uygulamalarında kullanır.
9. Mesleki uygulamalarını ilgili mevzuata uygun olarak gerçekleştirir.

10. Sağlık politikalarının, kurumsal kalite sistemlerinin geliştirilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve sürekli iyileştirilmesinde rol üstlenir.
11. Hemşirelik uygulamalarında öğrenme-öğretme ve yönetim sürecini kullanır.
12. Yaşam boyu öğrenmeyi benimseyerek mesleki gelişimini sürdürür.
13. Doğal çevre ve biyo-çeşitliliğin korunması, insan onuru ve kültürel değerlere saygı, sosyal adalet konularına duyarlıdır.
14. Güvenli ve kaliteli sağlık bakımının sunulması ve geliştirilmesinde örgütsel yapı ve sistemlere liderlik eder.
15. Toplum sağlığını kitlesel olarak etkileyen doğal afet, salgın vb. durumlarda hemşirelik bakım önceliklerini belirler ve kriz yönetiminde aktif rol alır.

8.1.3. Hemşireliğin Temel Kavramları, Kuram ve Modelleri

Hemşireliğin temel kavramları olan insan, sağlık, hemşirelik ve çevre kavramları mesleki kuramsal bilginin temelini oluşturur. Bu bilgileri kavramsal bir çerçeve içinde örgütlemek, sistematik bütünlük içinde ele almak mesleğin bilimsel temelde öğrenilmesini sağlar. Hemşirelik kuram ve modelleri, hemşirelik bilgisinin uygulamaya aktarılmasını sağlar. Bir kuramın uygulamaya aktarılması, profesyonel hemşireliğin temelini oluşturur. Hemşirelik kuram ve modelleri, hemşireliğin temel kavramları arasındaki ilişkiyi gösterir; insan, çevre, hemşirelik ve sağlığa ilişkin bakış açılarını tanımlar. Kuram ve modeller, hemşirelik uygulamalarının bilimsel temellerini oluşturur, uygulamayı açık, belirgin hale getirir, daha bilinçli karar vermeyi ve uygulamada esnekliği sağlar, hemşireliğe ilişkin düşünme biçimini geliştirir, hemşirelik uygulamalarına rehberlik eder. Hemşirelik bakımında bireyin gereksinimlerinin nasıl belirleneceğini, bakımın nasıl planlanacağını, bireye özgü hemşirelik girişimlerinin nasıl belirleneceğini, bireyin sağlık sonuçlarının nasıl değerlendirileceğini tanımlar. Hemşirelik uygulamalarının sistemli ve bilimsel düzeyde gerçekleştirilebilmesi için hemşirelik kuram ve modellerinin yeterliklerle birlikte ulusal ve kurumsal düzeydeki hemşirelik eğitimi uygulamalarında temel alınması gerekir.

8.1.4. Hemşirelik Süreci

Sağlıklı/hasta bireyin bakımında bilimsel ve sistematik bir yaklaşım olan hemşirelik süreci kullanılarak, holistik ve humanistik bakım sunulmakta, sağlık bakımı ekibi üyeleri arasında iletişim kolaylaşmakta ve bakımın sürekliliği sağlanabilmektedir. Hemşirelik süreci,

sağlıklı/hasta bireyin sağlık bakımı gereksinimlerinin belirlenmesi ve bireye özgü bakım verilmesinde kullanılan sistematik, bilimsel bir sorun çözme yöntemidir. Literatürde hemşirelik süreci; tanılama, hemşirelik tanısı, planlama (hemşirelik bakımının sonuçları ve hemşirelik girişimleri), uygulama ve değerlendirme olarak tanımlanmaktadır.

Hemşirelik süreci birey, aile ve toplumun sağlık bakımı gereksinimlerinin karşılanmasında, uygulanacak girişimlerin seçiminde ve sonuçların değerlendirilmesinde temel ögedir. Hemşirelik süreci;

1. Bakımın sistematik bir şekilde verilmesini ve bakımın kalitesinin artmasını,
2. Bakımın bireyselleştirilmesini ve bütüncül yaklaşımla verilmesini,
3. Bakımın, kanıta dayandırılmasını,
4. Bireyin sağlık sorunlarının bilimsel temelde çözülmesini sağlar.

Tanılama: Sağlıklı/hasta bireyin, sağlık/genel durumuna ait sistemli ve sürekli veri toplama ve verileri kaydetme aşamasıdır. Hemşirelik tanılması birey hakkında genel bilgiyi sağlamak, bireyin normal fonksiyonlarını, fonksiyon bozukluğu riskini, fonksiyon bozukluğunun varlığı ya da yokluğunu belirlemek, güçlü yönlerini ve gücünü saptamak, hemşirelik tanısı aşaması için veri elde etmek amacıyla yapılır. Tanılama aşamasında veri toplanır, veriler yorumlanır ve düzenlenir, organize edilir ve değerlendirilir. Veriler, sağlıklı/hasta bireyin yanı sıra aile üyeleri, sağlık ekibi üyeleri, sağlık kayıtları ve literatürden toplanır. Veriler subjektif, objektif veriler olarak sınıflandırılır. Veriler fizik muayene, gözlem, görüşme gibi yöntemlerden yararlanılarak elde edilir. Toplanan verilerin gerçek ya da doğru olduğundan emin olunması için doğrulanması gerekir. Bu amaçla toplanan veriler; literatür gözden geçirilerek, bilgilerin tutarlılığı kontrol edilerek, bireyin ifadeleri açıklanarak ve bakım veren diğer sağlık ekibi üyeleri ile tartışılarak doğrulanır. Verilerin toplanması ve kayıt edilmesinde kurum tarafından benimsenen hemşirelik kuram/modellerinden yararlanır.

Hemşirelik Tanısı: Hemşirelik tanıları; kanıta dayalı uygulamalarda, profesyonel hemşirelik bakımında, bireyin gereksinimlerinin etkili bir şekilde karşılanmasında ve hizmet verilen bireyin güvenliğinin sağlanmasında anahtar olarak görülmektedir. Hemşire kuramcılar bakımın, hasta sorunlarına göre tanımlanmasını tartışarak günümüzde “hemşirelik tanısı” olarak ifade edilen kavramları kullanmış ve kullanımının gerekliliğini belirtmişlerdir.

Hemşirelik tanısı “gerçek veya risk sağlık sorunlarına / yaşam süreçlerine yanıt veren birey, aile veya toplum hakkında klinik karar verme” olarak tanımlanmaktadır. Bağımsız hemşirelik girişimleri ile önlenebilen ya da çözümlenebilen sağlık sorunu hemşirelik tanısı olarak; bir hastalığın, tanı işleminin ya da tedavinin komplikasyonu olarak oluşan ve ekibin

diğer üyeleri ile ortak çalışarak hemşirelik işlevleri ile önlenemeyen, hafifletilemeyen veya çözümlenemeyen sorunlar ise ortak sorun olarak tanımlanmaktadır. Sonuç olarak hemşirelik tanısı; bir tıbbi tanı testi, tıbbi tanı ya da tıbbi tedavi girişimi, araç gereç ile ilişkili bir sorun, hemşire-hasta arasındaki bir sorun, bir hemşirelik hedefi, bir hemşirelik gereksinimi değildir. Hemşirelik tanıları birey, aile ve toplumun sağlık bakım gereksinimlerinin karşılanmasında, uygulanacak girişimlerin seçiminde ve sonuçların değerlendirilmesinde temel öğedir.

Hemşirelik tanıları; gerçek hemşirelik tanıları, risk hemşirelik tanıları, sağlığı geliştirme hemşirelik tanıları ve iyilik hemşirelik tanıları olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır. Hemşirelik tanısını belirleme sürecinde sırasıyla verilerin analizi ve yorumlanması, verilerin gruplandırılması, sağlıklı/hasta bireyin gereksiniminin/sorununun tanımlanması, hemşirelik tanısının formüle edilmesi adımları izlenir. Hemşirelik tanısı konduktan sonra bakım planı geliştirilir.

Planlama: Hemşirelik tanısı belirlendikten sonra hemşire, beklenen sonuçlara ulaşmak için girişimleri içeren bir bakım planı geliştirir. Planlama aşamasında; öncelikler, hedefler ve beklenen sonuçlar belirlenir, hemşirelik girişimleri planlanır, kayıt edilir. Plan yazılı hale getirildikten sonra uygulamaya geçilir.

Uygulama: Uygulama aşaması, bakım planında belirlenen hedefe ulaşmak için bakım planının uygulamaya konmasıdır. Planın uygulanmasında temel hemşirelik uygulamaları esas alınır.

Değerlendirme: Değerlendirmede, planlanan girişimlerin uygulanması sonucunda belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı değerlendirilir. Eğer ulaşılmadıysa süreç yeniden başlatılır. Hemşirelik sürecinin her aşamasının kayıt ve rapor edilmesi önemlidir.

9. Hemşirelik Lisans Eğitim Programının Kapsamı

Hemşirelik lisans eğitim programlarının günümüz sağlık bakım sisteminin gerektirdiği nitelik ve donanımda, mesleki bilgi, tutum ve becerileri kazanmış hemşireler yetiştirmesi beklenmektedir. Bu nedenle hemşirelik lisans programı yapılandırılırken;

- Programın, hemşirelik eğitim felsefesini yansıtmasına,
- Programının temel öğeleri arasında mantıklı ve tutarlı bir ilişki olmasına,
- Programın, mesleki yeterliklere cevap vermesine,
- Programın, çıktılarını gerçekleştirecek deneyimler sunmasına dikkat edilmelidir.

Hemşirelik lisans eğitim programlarının, mesleki beklentileri ve toplum gereksinimlerini karşılaması için kanıta dayalı olması ve eğitim sürecinin tüm bileşenlerinin birbiriyle ilişkisini gösteren bütünleşik bir yapıda olması gerekmektedir. HUÇEP-2022 güncellenirken kanıta dayalı hareket edilmiş, bu kapsamda öğretim elemanları, öğrenciler, hemşirelerden toplanan verilerden yararlanılmıştır. HUÇEP-2022 içeriği geliştirilirken, mevcut ve öngörülen toplumsal sağlık sorunlarını kapsamasına, hemşirelik mesleğinin güncel ve öngörülen gereklerini karşılamasına ve toplumsal gerçekler ile örtüşmesine özen gösterilmiştir. HUÇEP-2022 kapsamında yer alan temel öğeler mantıklı, uyumlu ve birbirleriyle ilişkili olacak şekilde yapılandırılmıştır. HUÇEP-2022’de, hemşirelik lisans eğitim programına ilişkin genel bir çerçeve sunulmakla birlikte, eğitim kurumlarının kendi misyon, vizyon, felsefe ve hedefleri ile tutarlı, yerel/bölgesel koşullara uyumlaştırılmış özgün programlarının önemine de vurgu yapılmıştır.

HUÇEP-2022’de program yeterlikleri, öğrenme kazanımları, kavram/konular, içerik ve becerilerin birbirleriyle örtüşmesi esas alınmış, güncel ve öğrenen merkezli öğretim yöntem ve materyalleri, değerlendirme yöntem ve araçlarına dikkat çekilmiş, tüm öğeleri bir arada görmeyi sağlayacak şekilde düzenleme yapılmıştır.

Hemşireliğin kuramsal ve uygulamalı bir meslek olması bilgi, beceri ve tutumla ilgili ölçme-değerlendirmelerin objektif, sürekli ve sistematik bir şekilde yapılmasını gerektirmektedir. HUÇEP-2022’de becerilerin değerlendirilmesinde, Benner’in Acemilikten Uzmanlığa Geçiş Modeli, becerilerin öğretilmesinde kullanılan ölçekler, kılavuzlardan yararlanılmıştır. Hemşirelik mezunlarının son derece karmaşık, çeşitli ve sürekli değişen bir ortamda yetkin sağlık profesyonelleri olarak uygulamaya hazır olmaları gerektiği dikkate alınarak Benner’in modelinde yer alan acemilik ve ileri başlangıç seviyelerinden sonraki öğrenme düzeyleri esas alınmış ve üç aşamalı öğrenme düzeyinde karar kılınmıştır. HUÇEP-2022’de yer alan öğrenme düzeyleri bir puanlama sistemini değil, mezuniyet aşamasına gelmiş öğrencinin beceri/uygulama yeterlik düzeyini ifade etmektedir. (*Bkz. Tablo 2*).

Tablo 2. Öğrenme Düzeyi

Düzyey 1	Uygulamayı sık sık destek alarak, doğru, güvenli, öğrenme hedefiyle/öğrenme çıktısıyla büyük ölçüde uyumlu bir şekilde yapma
Düzyey 2	Uygulamayı nadiren destek alarak doğru, güvenli, öğrenme hedefiyle/öğrenme çıktısıyla uyumlu usta bir şekilde yapma
Düzyey 3	Uygulamayı bağımsız, doğru, güvenli, öğrenme hedefiyle/öğrenme çıktısıyla uyumlu usta bir şekilde yapma.

Son yıllarda ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluş tarafından sağlık alanında ve hemşirelik eğitiminde öğretim reformları ve yenilikler için birçok çağrı yapılmış, öğrenci merkezli/aktif öğretim yöntemlerinin kullanımına vurgu yapılmıştır. Mezunların 21.yüzyıl becerilerine sahip olması gerekliliğine dikkat çekilerek, öğrenci merkezli öğretim yöntemlerinin kullanımına vurgu yapılmıştır. HUÇEP-2022’de öğretim yöntem ve materyalleri güncellenerek, hemşirelik lisans eğitiminde yaygın olarak kullanılan yöntemlerin yanı sıra simülasyon, standardize hasta, öz-yönelimli öğrenme gibi öğrenme alanlarına özgü yenilikçi uygulama ve teknolojilere de yer verilmiştir.

HUÇEP-2022’de yapılan diğer bir güncelleme, ölçme-değerlendirme yöntem ve araçları ile ilgilidir. Öğrencilerin bilgi, tutum ve beceride beklenen yeterlikleri kazanıp kazanmadıklarının sınanması amacıyla kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde anektod notları, tanılayıcı dallanmış ağaç, OSCE (Nesnel Yapılandırılmış Klinik Sınavı), CORE (Klinik Akıl Yürütme Sınavı) gibi değerlendirme yöntemleri ile eğitimde süreç ve sonuç değerlendirmesinin yapılmasına olanak sağlayacak yöntemlere yer verilmiştir. Ayrıca eğitim kurumlarının olanakları doğrultusunda öğrenci beceri karnesi, portfolyo/bireysel gelişim dosyası gibi değerlendirmeye bütüncül yaklaşım sunan araçları kullanması önerilmektedir. HUÇEP-2022’de yer alan gerek öğretim yöntem ve teknikleri, gerekse ölçme ve değerlendirme yöntemleri eğitimcilere, program uygulayıcılarına rehberlik edecek niteliktedir. Eğitimde, HUÇEP-2022’de belirtilen yöntemlerin dışında yöntemlere de yer verilebileceği göz ardı edilmemelidir.

HUÇEP-2022’nin kapsamı Tablo 3’de ayrıntılarıyla sunulmuştur.

Tablo 3. Ulusal Çekirdek Eğitim Programının Kapsamı

ULUSAL PROGRAM YETERLİKLERİ	KAVRAM / KONULAR*	İÇERİK	HEDEFLER/ÖĞRENME KAZANIMLARI	TEMEL BECERİLER	BECERİ DÜZEYİ (D)	ÖĞRETİM YÖNTEM ve TEKNİKLERİ	ÖĞRETİM MATERYALLERİ	DEĞERLENDİRME YÖNTEM VE ARAÇLARI
1-9, 11, 14	Acil Bakım	<ul style="list-style-type: none">Acil bakım gerektiren durumlar ve hemşirelik bakımı	<ul style="list-style-type: none">Acil durumları tanılamaAcil durumlarda gerekli uygulamaları yapma	<ul style="list-style-type: none">Acil ilaçları, tıbbi malzeme ve cihazları kullanıma hazır bulundurmaAcil durumlarda hekimle işbirliği sağlamaArrest durumunda mavi kod çağırısı yapma.Kurumun benimsemiş olduğu protokoller doğrultusunda temel/ileri yaşam desteği uygulamalarına katılmaHastaların monitorizasyonunu (EKG, solunum, SpO2, vücut ısısı, arteriyel kan basıncı) sağlamaMonitorizasyon parametrelerini izleme değerlendirme, sonuçlarını kaydetme ve normalden sapmaları hekime bildirme	D3 D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none">AnlatımSoru-cevapGösterip yaptırmaRol oynamaÖrnek olayVaka tartışmasıSimülasyon-Standardize hastaKavram haritasıKavram çatışması yaratmaSorun çözmeÖz yönelimli öğrenmeYansıtma	<ul style="list-style-type: none">Ders kitaplarıMaket ve modellerGerçek objelerVideoÇevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar)RehberlerBroşürEl kitapçığı	<ul style="list-style-type: none">Sözlü sınavYazılı sınavOSCE (Nesnel Yapılandırılmış Klinik Sınavı)CORE (Klinik Akıl Yürütme Sınavı)GözlemÖdevAnektod notlarıTanılayıcı Dallonmuş Ağaç

1, 2, 4	Ağrı	<ul style="list-style-type: none"> • Ağrı yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ağrıyı değerlendirme yöntemlerini kullanarak ağrıyı tanımlama • Ağrısı olan bireye yönelik hemşirelik girişimlerini bütüncül yaklaşımla planlama, uygulama, değerlendirme • Ağrısı olan bireye ve bakım vericilerine ağrı yönetim becerileri kazandırma 	<ul style="list-style-type: none"> • Ağrıyı tanılama • Ağrıyı izleme • Ağrıyı gidermeye / kontrol altına almaya yönelik farmakolojik ve nonfarmakolojik yöntemleri uygulama • Ağrıyı değerlendirme 	<p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Gösterip yaptırma • Örnek olay • Vaka tartışması • Sorun çözme • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • El kitapçığı • Broşür • Video • Ağrı Ölçekleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Gözlem • Ödev
1-4, 6, 7	Ameliyat Öncesi, Sırası, Sonrası (Perioperatif) Bakım	<ul style="list-style-type: none"> • Ameliyat öncesi bakım • Ameliyat sırası bakım • Ameliyat sonrası bakım 	<ul style="list-style-type: none"> • Ameliyat öncesi bakım sürecini planlama, uygulama, değerlendirme • Ameliyat sırasında bakım sürecini planlama, uygulama, değerlendirme • Ameliyat sonrası bakım sürecini planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ameliyat öncesi dönemde hastanın fiziksel hazırlığını yapma • Ameliyat sonrası yapılacak egzersizleri hastaya gösterme • Ameliyat günü hastayı hazırlama • Ameliyat sonrası kliniğe gelen hastanın ilk değerlendirmesini yapma • Ameliyat sonrası erken dönem hasta takibi yapma • Ameliyat sonrası hasta bakımını gerçekleştirme • Ameliyat sonrası ortaya çıkan komplikasyonlara yönelik önlem alma • Hastaya psikososyal açıdan yardımcı olma 	<p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D2</p> <p>D2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Gösterip yaptırma • Vaka tartışması • Simülasyon-Standardize hasta • Öz yönelimli öğrenme • Yansıtma 	<ul style="list-style-type: none"> • Maket ve modeller • Ders kitapları • Gerçek objeler • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Video • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Kontrol Listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Gözlem • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Kontrol listesi • Anektod notları • Dereceleme Ölçeği

1, 2, 4-8, 12	Araştırma	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma türleri • Araştırma süreci • Araştırma etiği • Epidemiyolojik ölçütler ve değerlendirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırma türlerini açıklama • Araştırma sürecinde sorumluluk alma • Araştırma sürecinde etik ilkeleri dikkate alma • Mesleği ile ilgili literatürü takip etme, • Güncel kanıtları hemşirelik bakımında kullanma • Sağlık ve hastalıkla ilgili epidemiyolojik ölçütleri değerlendirme • Hemşirelik uygulamalarında epidemiyolojik ölçütlerden yararlanma 	<ul style="list-style-type: none"> • Güncel literatürü takip etme • Ekip üyesi olarak araştırma sürecine katılma • Uygulamalarını kanıta dayalı olarak gerçekleştirme • Sağlıkla ilgili sorunlarının çözümünde uygun epidemiyolojik yöntemleri kullanma 	D3 D3 D2 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Kavram haritası • Vaka tartışması • Grup çalışması • Grup tartışması • Öz yönelimli öğrenme • Proje çalışması 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Çevrimiçi araçlar/ materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Proje • Ödev • Tanılayıcı Dallenmiş Ağaç
1-5, 11, 13	Bağımlılık ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel, ruhsal, sosyal, davranışsal ve sanal bağımlılık 	<ul style="list-style-type: none"> • Bağımlı davranışı fark edebilme • Bağımlılık açısından toplumdaki risk gruplarını erken tanılama 	<ul style="list-style-type: none"> • Gerekli yönlendirmeleri yapma 	D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Rol oynama • Soru-cevap • Vaka tartışması • Drama • Film/hikaye analizi • Grup çalışması • Grup tartışması • Standardize hasta • Simülasyon hasta • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Film • Video • Çevrimiçi araçlar/ Materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Etkileşim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Etkileşim Planı Ödevi

1-15	Bakım Kavramı	<ul style="list-style-type: none"> • Bakımı etkileyen faktörler • Bütüncül bakım 	<ul style="list-style-type: none"> • Bakımı etkileyen faktörleri açıklama • Bireyin gereksinimleri doğrultusunda koruyucu ve geliştirici bakım verme • Bireyin gereksinimleri doğrultusunda tedavi edici bakım verme • Bireyin gereksinimleri doğrultusunda rehabilite edici bakım verme • Birey, aile ve topluma bütüncül yaklaşımla bakım verme • Bakım verilen bireyin öz-bakım sorumluluğu almasını destekleme ve sürdürmesini sağlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik süreci doğrultusunda bireyin gereksinimlerine uygun bakım verme • Bireyin öz-bakım (Ağız, yüz, göz, kulak, burun, el, ayak, tırnak, saç, perine bakımı ve vücut banyosu) gereksinimlerinin karşılanmasını destekleme. 	D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Kavram haritası • Altı şapkalı düşünme • Eğitsel oyunlar • Gösterip yaptırma • Örnek olay • Vaka tartışması • Sorun çözme • Simülasyon-Standardize hasta • Öz yönelimli öğrenme • Yansıtma 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Çevrimiçi araçlar/ Materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Film • El kitapçıkları • Broşür • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Kontrol listesi • Dereceleme ölçeği • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Kavram haritası • Uygulama • OSCE • CORE • Simülasyon-Standardize hasta • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi
1-7, 11, 13	Beslenme	<ul style="list-style-type: none"> • Yeterli ve dengeli beslenme • Beslenme yöntemleri (Oral, enteral, parenteral beslenme) • Özel durumlarda ve hastalıklarda beslenme (malnutrisyon, anoreksia, obezite v.b) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlara göre yeterli ve dengeli beslenmeyi sağlama • Beslenme bozukluğunu tanılama • Beslenme bozukluğu olan bireyin gereksinimlerine uygun hemşirelik girişimlerini planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Beslenmeyi izleme ve değerlendirme • Ağızdan beslenmeye yardım etme • Enteral tüple besleme veya gastrostomi, jejunostomi yoluyla besleme • Total parenteral besleme 	D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Altı şapkalı düşünme • Eğitsel oyunlar • Kavram haritası • Vaka tartışması • Örnek olay • Simülasyon-Standardize hasta • Gösterip yaptırma • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçıkları • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Kavram haritası • Uygulama • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Öz değerlendirme

1-5, 9, 11, 13	Büyüme Gelişme	<ul style="list-style-type: none"> • Normal yaşam döngüsü • Gelişim dönemleri ve özellikleri • Büyüme gelişme bozuklukları 	<ul style="list-style-type: none"> • Büyüme ve gelişmeyi yaş dönemlerine göre izleme • Büyüme ve gelişmeyi yaş dönemlerine göre değerlendirme • Büyüme ve gelişmede normalden sapmaları fark etme 	<ul style="list-style-type: none"> • Büyüme ve gelişmeyi uygun araçları kullanarak izleme ve değerlendirme 	D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Kavram haritası • Eğitsel oyunlar • Örnek olay • Gösterip yaptırma • Vaka tartışması • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Antropometrik ölçüm araçları • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçıkları • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Uygulama • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi
1-7, 11	Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı	<ul style="list-style-type: none"> • Yaş dönemlerine göre cinsel sağlık ve üreme sağlığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaş/gelişim dönemlerine özgü temel düzeyde cinsel sağlık eğitimi planlama • Yaş/gelişim dönemlerine özgü temel düzeyde üreme sağlığı eğitimi planlaması 	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı çalışmalarına katılma, izleme ve değerlendirme 	D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Kavram haritası • Balık kılçığı • Örnek olay • Vaka tartışması • Akran eğitimi • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçıkları • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi

1-7, 9-15	Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • Birey-çevre, sağlık ve hemşirelik ilişkisi • Biyolojik, fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik çevre • Çevre güvenliği • Çevre okur-yazarlığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Birey, sağlık çalışanları ve toplum için sağlıklı, güvenli, güvenilir bir çevre oluşturma ilkelerini dikkate alma • Güvenli çevrenin korunmasına, sürdürmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunma • Çevre okur-yazarı olma 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenli çevre oluşturma • Çevrenin insan sağlığına etkilerine ilişkin sosyal sorumluluk projelerine katılma 	D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Örnek olay • Balık kılçığı • Gezi • Gözlem • Görüşme • Altı şapkalı düşünme • Grup çalışması • Proje çalışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Film • Senaryo/öykü • Tutum ölçekleri • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçıkları • Broşür • Eğitim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Öz ve akran değerlendirme Proje çalışması • Eğitim Planı Ödevi
1-7, 9, 11	Çocuk Sağlığı ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Yaş dönemlerine göre çocuk sağlığı • Çocukluk döneminde sık görülen hastalıklar ve cerrahi girişimler • Sağlıklı, riskli ve hasta çocuğun hemşirelik bakımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Yenidoğan, bebek, çocuk ve ergen sağlığını koruma, sürdürme, geliştirme ve güçlendirme • Sağlıklı, riskli ve hasta çocuğu tanılama • Gereksinime göre hemşirelik bakımını planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Anne bebek etkileşimini sağlama • Bebeği besleme • Yaş dönemlerine göre sağlıklı ilgili taramalar yapma • Emzirmeyi başlatma ve sürdürme • Yaş dönemlerine göre bakım gereksinimlerini karşılama 	D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Kavram haritası • Gösterip yaptırma • Eğitsel oyunlar • Örnek olay • Vaka tartışması • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Uygulama Rehberi • El kitapçıkları • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Uygulama / Yaptırma • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • OSCE • CORE

1-15	Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrenme-öğretme süreci • Eğitim yöntem ve teknolojileri (Simülasyon, web tabanlı eğitim, uzaktan eğitim vb) • Çocuk ve Yetişkin eğitimi • Hizmet içi eğitim • Klinik öğretim • Sağlık eğitimi • Yaşam boyu öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim etkinliklerini öğrenme-öğretme süreci doğrultusunda gerçekleştirme • Yaşam boyu öğrenme becerisine sahip olma 	<ul style="list-style-type: none"> • Bireyin gereksinimine uygun olarak bağımsız ya da sağlık ekibi ile iş birliği içinde sağlık eğitimi verme • Eğitim gereksinimlerine ilişkin veri toplama • Eğitime ilişkin hemşirelik tanılarını belirleme • Eğitimi planlama • Eğitimi uygulama • Eğitim materyali hazırlama • Eğitimi değerlendirme • Eğitim uygulamalarını ilgili formlara kaydetme • Eğitim uygulamalarında etkili sunum becerilerini kullanma • Kişisel ve mesleki gelişime katkı sunan bilimsel etkinliklerde yer alma 	D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Rol oynama • Örnek olay • Vaka tartışması • Kavram Haritası • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Altı şapkalı düşünme • Gösterip yaptırma • Grup çalışması • Proje tabanlı öğretim • Öz yönelimli öğrenme • Yansıtma • Balık kılçığı • Kollegyum 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Senaryo/öykü • Broşür • Kontrol listesi • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama / Yaptırma • Gözlem • Ödev • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi • Anekdot Notları • Öz ve akran değerlendirme
1-7, 9, 11, 13, 15	Enfeksiyon Hastalıkları ve Kontrolü	<ul style="list-style-type: none"> • Bağışıklık sistemi • Asepsi • Enfeksiyon hastalıklarından korunma ve bağışıklama yöntemleri • Enfeksiyon Hastalıkları ve Bakım • Hastane enfeksiyonlarının kontrolü ve hemşirenin rolü 	<ul style="list-style-type: none"> • Bağışıklık sistemi ve etkileyen faktörleri açıklama, • Bağışıklama programını uygulama • Enfeksiyon kontrolünde evrensel önlemleri uygulama • Enfeksiyon hastalıklarında hemşirelik bakımını planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Bağışıklama çalışmalarına katılma, izleme ve değerlendirme • Tıbbi ve cerrahi asepsi ilkelerini uygulama • İzolasyon önlemlerine uyma ve uygulama • Kişisel koruyucu ekipmanı giyme ve uygun şekilde çıkarma • Steril eldiven giyme-çıkarma, gömlek giyme- giydirmeye • Steril malzeme kullanma • Tıbbi ve cerrahi asepsiye uygun el yıkama 	D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Kavram haritası • Sorun çözme • Gösterip yaptırma • Eğitsel oyunlar • Örnek olay • Vaka tartışması • Grup tartışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Tutum ölçekleri • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Film • Video • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçıkları • Broşür • Kontrol Listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Gözlem • Öz-değerlendirme • Dereceleme Ölçeği

				<ul style="list-style-type: none"> Tıbbi aseptisyeye uygun maske takma, önlük giyme/ giydirme 	D3			
1,-7, 9, 11-15	Etik	<ul style="list-style-type: none"> İnsan ve hasta hakları Hemşirelik değerleri Mesleki etik kodlar Hemşirelikte etik karar verme süreci 	<ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik uygulamalarında insan/ hasta haklarını dikkate alma Sağlık hizmetleri alanındaki etik sorunları analiz etme Etik sorunlara duyarlılık gösterme Etik ilkeleri dikkate alarak hemşirelik bakımı verme 	<ul style="list-style-type: none"> Hemşirelik bakımında etik davranma Profesyonel değerlere uygun davranma 	D3	<ul style="list-style-type: none"> Anlatım Soru-cevap Örnek olay Kavram Haritası Beyin fırtınası Balık kılıcı Eğitsel oyunlar Altı şapkalı düşünme Grup çalışması Grup tartışması Film / hikaye analizi Yansıtma Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> Ders kitapları Tutum ölçekleri Video Film 	<ul style="list-style-type: none"> Gözlem Öz ve akran değerlendirme Sözlü sınav Yazılı sınav Ödev Anekdot notları
1-7, 9, 11, 14	Evde Bakım	<ul style="list-style-type: none"> Evde bakım hizmetleri (sağlık ve sosyal-destek hizmetleri) Evde bakım hizmetlerinde hemşirenin rol ve sorumlulukları 	<ul style="list-style-type: none"> Evde bakım gereksinimi olan bireye evde bakım ekibi ile koordinasyon içinde bakım verme Evde bakım gereksinimi olan bireye hemşirelik süreci doğrultusunda bakım verme 	<ul style="list-style-type: none"> Evde bakım hizmetleri alan bireyin bakım gereksinimlerini saptama ve bakımı yönetme 	D3	<ul style="list-style-type: none"> Anlatım Soru-cevap Beyin fırtınası Örnek olay Rol oynama Ev ziyareti Gözlem Görüşme Günlük tutma Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> Ders kitapları Gerçek objeler Çevrimiçi araçlar/ Materyaller (Web tabanlı araçlar) Rehberler El kitapçıkları Broşür Hemşirelik Bakım Planı Formu Eğitim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> Sözlü sınav Yazılı sınav Ödev Hemşirelik Bakım Planı Ödevi Eğitim Planı Ödevi Anekdot notları

1-7, 9, 11, 14	Hareket	<ul style="list-style-type: none"> • Kas ve İskelet Sistemi • Vücutun Kaldıraç Sistemi • Normal Postür ve denge • Eklem Hareketlerinin Sınırları • Vücut Mekanikleri • Egzersiz • Yatak İstirahati ve Hareketsizlik • Egzersiz ve Hareketsizliğin Organizmaya Etkileri • Hasta Bakımında Temel Koruyucu Pozisyonlar • Hastayı Yatak İçinde ve Dışında Hareket Ettirme Teknikleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Kas-iskelet sisteminin yapısı ve işlevlerini kavrama • Vücut mekaniklerinin ilkelerini tanımlama • Egzersiz ve hareketsizliğin organizmaya olan etkilerini tanımlama • Yatağa bağımlı bireylere gereksinimine göre koruyucu yatış pozisyonları verme • Yatağa bağımlı bireylerde vücutun riskli/basınca maruz kalan bölgelerini değerlendirme • Hasta bakımı sırasında kendinin ve hastasının vücut mekaniklerini koruma 	<ul style="list-style-type: none"> • Bireye uygun pozisyon verme • Bireyi yatak içinde hareket ettirme • Hastayı mobilize etme • ROM/ Eklem açıklığı egzersizlerini yaptırma • Vücut mekaniklerine uygun hareket etme 	D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Gösterip yaptırma • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Vaka tartışması • Sorun çözme • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları, Anatomi atlası • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Video • Afiş/Resim/Fotoğraf • 3 Boyutlu Anatomik Modeller • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Uygulama • Yazılı sınav • Dereceleme Ölçeği • Gözlem
1-15	Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşireliğin tanımı • Hemşireliğin tarihsel süreci ve meslekleşmesi • Hemşirelerin rol ve işlevleri • Kültürlerarası hemşirelik • Hemşirelikte eleştirel düşünme ve problem çözme • Hemşirelik süreci • Hemşirelik model ve kuramları 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşireliğin tarihsel sürecini kavrama • Hemşirelik meslek bilincini geliştirme • Hemşirelik rol ve işlevlerini profesyonel düzeyde kavrama • Kültürlerarası bakım gereksinimine duyarlı olma • Hemşirelik uygulamalarında, eğitiminde, yönetiminde ve araştırmalarında eleştirel düşünme 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik rol ve işlevlerini yetkin olarak yerine getirme • Hemşirelik sürecini kullanma • Hemşirelik hizmetlerinde eleştirel düşünmeyi kullanma • Eleştirel düşünme yoluyla problem çözme 	D3 D3 D2 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Kavram Haritası • Beyin fırtınası • Balık kılıcı • Grup çalışması • Grup tartışması • Sorun çözme • Altı şapkalı düşünme • Vaka tartışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Video • Film 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Tanılayıcı Dallenmiş Ağaç • Anektod notları

		<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik eğitimi felsefesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Problem çözme becerisine sahip olma 					
1-15	Hemşirelik Bilişimi	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık bilgi sistemleri ve hemşirelik bilişimi • Hemşirelikte ortak dil ve hemşirelik sınıflama sistemleri • Teknoloji okur-yazarlığı • İnovasyon (Yenileşim) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelikte uygulama, eğitim, yönetim ve araştırma alanlarına hemşirelik bilişimini kullanma • Hemşirelik sınıflama sistemlerini bakım ortamlarında kullanma • Sağlık bakımını etkili sürdürmede diğer disiplinlerin bilgi sistemleri ile ortak çalışma • Teknoloji okuryazarı olma • Hemşirelik bakımında yenileşim süreçlerini işletme 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik hizmetlerini bilişim teknolojilerinden yararlanarak gerçekleştirme 	D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Kavram Haritası • Beyin fırtınası • Simülasyon • Grup çalışması • Grup tartışması • Altı şapkalı düşünme • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Mobil Sağlıkta Bilişim Uygulamaları • Klinik Karar Destek Sistemleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Proje • Klinik Karar Destek Sistemleri
1-7, 9-11, 14	Hemşirelik Hizmetlerinin Yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik hizmetlerinde yönetim işlevleri • Hemşirelikte liderlik • Hemşirelikte yasal düzenlemeler • Sağlık politikaları 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik hizmetleri yönetim süreçlerini kavrama • Hemşirelik hizmetleri yönetimini etkileyen yasal, siyasi, ekonomik ve sosyal faktörleri yorumlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik hizmetlerini planlama, örgütleme, yürütme, değerlendirme ve koordine etme • Hemşirelik uygulamalarında liderlik becerilerini sergileme • Sağlık politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında aktif rol alma 	D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Rol oynama • Yansıtma • Grup çalışması • Eğitsel oyunlar • Örnek olay • Öz yönelimli öğrenme • Gezi • Gözlem 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Film • Video 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Rapor hazırlama

1-7, 9,11, 14	İlaç Uygulamaları	<ul style="list-style-type: none"> • İlaç ekibi • Güvenli ilaç uygulamaları • İlaç uygulamalarında yenilikler • İlaçların etki ve yan etkileri • Oral ve yerel/topikal ilaçların uygulanması • Parenteral ilaçların uygulanması (IC, SC, IM, IV uygulamalar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Oral ve parenteral ilaçları güvenli uygulama • Uyguladığı ilacın etkilerini ve yan etkilerini değerlendirme • İlaç uygulamalarında ekiple iş birliği yapma 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenli ilaç uygulama ilkelerine uyma • İlaçları güvenli bir şekilde hazırlama • Oral yoldan ilaç uygulama • Yerel /topikal yolla ilaç uygulama • Parenteral yolla ilaç uygulama 	D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gösterip yaptırma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama / Yaptırma • Dereceleme Ölçeği • Gözlem
1-15	İletişim ve Kişilerarası İlişkiler	<ul style="list-style-type: none"> • Kendini tanıma ve İletişim • Özel durumlarda iletişim (çocuk, yaşlı, fiziksel engelli, uygun olmayan tepki gösterenler) • Çatışma yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Etkili iletişim kurabilme ve kişilerarası ilişkileri yönetme • Duyguları fark etme ve yönetme 	<ul style="list-style-type: none"> • Duyguları yönetebilme • Etkili iletişim becerilerini kullanma 	D2 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Örnek olay • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Rol oynama • Altı şapkalı düşünme • Grup çalışması • Grup tartışması • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme • Yansıtma • Simulasyon 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Senaryo/öykü • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Etkileşim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Etkileşim Planı • Öz ve akran değerlendirmesi • Anektod Notları

1-15	İnsan	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanın doğası ve özellikleri • Temel insan gereksinimleri 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsanın bireyselliğini dikkate alma • İnsanın temel gereksinimlerini tanılama ve gereksinimler doğrultusunda bakım verme 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan gereksinimlerine duyarlı davranma • Hemşirelik süreci doğrultusunda bireyselleştirilmiş bütüncül bakım verme 	D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Örnek olay • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Rol oynama • Altı şapkalı düşünme • Grup çalışması • Grup tartışması • Günlük tutma • Gözlem • Görüşme • Öz yönelimli öğrenme • Yansıtma 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Senaryo/öykü araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Vaka Ödevi • Öz ve akran değerlendirmesi
1-11, 14	İş Sağlığı-Güvenliği	<ul style="list-style-type: none"> • İş sağlığı ve risk yönetimi • İş sağlığı geliştirme programları • İş sağlığı mevzuatı • Meslek hastalıkları ve iş kazaları • İş sağlığı hemşireliği 	<ul style="list-style-type: none"> • İş sağlığı mevzuatı doğrultusunda çalışanların sağlık risklerine ve sorunlarına yönelik koruma önlemlerini alma • İş yeri ortam faktörlerini değerlendirerek iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemeye yönelik çalışmalar yapma • İş sağlığı hemşireliği uygulamalarını disiplinlerarası iş birliğiyle gerçekleştirme 	<ul style="list-style-type: none"> • İşe giriş muayeneleri ve periyodik izlemleri yapma. • Çalışan güvenliğine ilişkin risklere karşı önlemleri uygulama 	D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Gezi • Gözlem • Görüşme • Örnek olay • Vaka analizi • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Gerçek objeler • Rehberler • Broşür • El kitapçığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Gözlem • Ödev

1-7, 9, 11	Kadın Sağlığı ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Kadın sağlığının korunması ve geliştirilmesi • Kadın sağlığı sorunları 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadın sağlığını koruma, sürdürme, geliştirme ve güçlendirme • Sağlıklı, riskli ve hasta olan kadın ve aileye danışmanlık yapma • Sağlıklı, riskli ve hasta olan kadına gerekli hemşirelik bakımını planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Kadın sağlığı sorunlarını izleme ve değerlendirme • Gebelik ve postpartum süreçlerde bakım protokollerini uygulama 	D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Gösterip yaptırma • Vaka tartışması • Sorun çözme • Rol oynama • Simülasyon-Standardize hasta • Grup tartışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Film • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu • Kontrol listesi • El kitapçıkları • Broşür 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Uygulama • Dereceleme ölçeği • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi
1-7, 9-11, 13, 14	Kalite Yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik hizmetlerinde kalite yönetimi • Hasta güvenliği • Risk değerlendirmesi ve yönetimi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik bakımı kalite göstergelerini (Endikatörler) kavrama • Güvenli ve kaliteli bakım verme • Risk yönetimi yapma 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik bakımı kalite göstergelerini izleme ve değerlendirme • Ulusal ve Uluslararası hasta güvenliği hedeflerini uygulama • Risk değerlendirme çalışmalarına katılma 	D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Kavram haritası • Beyin fırtınası • Altı şapkalı düşünme • Sorun çözme • Grup çalışması • Grup tartışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Broşür 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Gözlem

1-7,9, 11, 13, 15	Onkoloji Hemşireliği	<ul style="list-style-type: none"> • Kanserden korunma ve erken tanı • Epigenetik • Tedavi yöntemleri • Sık görülen kanserler ve hemşirelik bakımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanserden korunma ve erken tanı konusunda eğitim verme • Kanserden korunma ve erken tanı konusunda danışmanlık yapma • Kanserde erken tanı konusunda danışmanlık yapma • Kanser tanısı bulunan bireye hemşirelik bakımını planlama, uygulama, değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Radyoterapi ve kemoterapi alan hastaların semptomlarını izleme ve yönetme 	D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gösterip yaptırma • Vaka tartışması • Yansıtma • Sorun çözme • Örnek olay • Öz yönelimli öğrenme • Simulasyon 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Maket ve modeller • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçığı • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ödev • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi
1-7, 9, 11, 14	Palyatif Bakım ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Palyatif bakım felsefesi ve ilkeleri • Semptom yönetimi • Palyatif bakımda hemşirelik bakım uygulamaları 	<ul style="list-style-type: none"> • Palyatif bakım felsefe ve ilkelerini açıklama • Palyatif bakımda semptom yönetimi temel ilkelerini benimseme • Yaşam sonu bakım verme 	<ul style="list-style-type: none"> • Palyatif bakımda semptomları yönetme ve izleme • Terminal dönemde hastaya bakım verme 	D3 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gösterip yaptırma • Örnek olay • Yansıtma • Vaka tartışması • Sorun çözme • Öz yönelimli öğrenme • Simulasyon 	<ul style="list-style-type: none"> • Broşür • Video • Film • Maket ve modeller • Ders kitapları • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • El kitapçığı • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Uygulama • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi • Tanılayıcı Dallonmuş Ağaç • Dereceleme Ölçeği

1-9, 11, 13-15	Ruh Sağlığını Koruma– Güçlendirme ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Ruh sağlığına ilişkin temel kavramlar ve risk faktörleri • Koruyucu ve güçlendirici ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği • Özel durumlarda ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliği • Psikolojik ilk yardım 	<ul style="list-style-type: none"> • Ruh sağlığını koruma ve güçlendirmeye yönelik eğitim ve danışmanlık verme • Stigma ile mücadelenin önemini fark etme • Psikiyatrik hastalığı bulunan bireye hemşirelik bakımını planlama, uygulama, değerlendirme • Özel durumlara yönelik hemşirelik bakımı verme 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim ve danışmanlık yapma • İletişim becerilerini kullanma 	D2 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Eğitsel oyunlar • Rol oynama • Altı şapkalı düşünme • Örnek olay • Grup çalışması • Grup tartışması • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Senaryo/öykü • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Etkileşim Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Etkileşim Planı Ödevi • Ödev • Anektod notları • Öz ve akran değerlendirmesi
1-15	Sağlık	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık-hastalık kavramı • Sağlık/hastalık-insan-çevre-hemşirelik ilişkisi • Sağlığın değerlendirilmesi • Sağlığın korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hemşirelik bakımında sağlık/hastalık-insan-çevre ilişkisini dikkate alma • Gelişim dönemlerine göre sağlığı fiziksel, ruhsal, sosyal, spiritüel yönden değerlendirme • Sağlığın korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesine yönelik eğitimi planlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Antropometrik değerlendirme (Baş, bacak, kol, göğüs, bel, karın ve kalça çevresi, boy uzunluğu ölçümü, Beden Kütle İndeksi) • Taramalara katılma/ tarama yapma (Sağlığın değerlendirilmesi ve risk tanımlama) • Sağlığın korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesine yönelik danışmanlık yapma 	D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gösterip yaptırma • Günlük tutma • Vaka • Gözlem • Görüşme • Grup çalışması • Öz-yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Film • Senaryo/öykü • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulatma • Dereceleme Ölçeği • Ödev • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi

1-7, 11, 14	Sıvı-Elektrolit Dengesi	<ul style="list-style-type: none"> • Sıvı-elektrolit, asit-baz dengesizlikleri ve hemşirelik bakımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Sıvı-elektrolit, asit-baz dengesizliklerini kavrama • Sıvı-elektrolit, asit-baz denge ve dengesizliklerinde, kanıta dayalı hemşirelik girişimlerini planlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Sıvı elektrolit ve asit baz dengesizliklerini değerlendirme ve izleme • Sıvı-elektrolit, asit-baz dengesizliklerinde ekip iş birliği içinde kanıta dayalı hemşirelik girişimlerini uygulama • Aldığı çıkardığı sıvı takibi yapma • İnfüzyon pompası kullanma • İntravenöz infüzyon seti hazırlama ve değiştirme • İntravenöz sıvı tedavisini başlatma, akış hızını düzenleme ve izleme • Periferik intravenöz kateter yerleştirme ve kateter bakımı verme 	D2 D2 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gösterip yaptırma • Vaka tartışması • Sorun çözme • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Kontrol listesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Dereceleme Ölçeği • CORE • Ödev • Gözlem • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi
1-7, 11	Sistem Hastalıkları ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Bağışıklık Sistemi • Hematolojik Sistem • Kalp ve Damar Sistemi • Kas-İskelet Sistemi • Metabolik ve Endokrin Sistem • Sindirim Sistemi • Sinir Sistemi • Solunum Sistemi • Üriner Sistem • Üreme Sistemi (Genital) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sistemleri etkileyen çeşitli faktörleri açıklayabilme, • Sistemlere ilişkin hemşirelik bakım gereksinimlerini saptama • Sistemlere ilişkin sorunların çözülmesi için hemşirelik girişimlerini planlayabilme, • Sistemlere ilişkin sorunların çözülmesi için hemşirelik girişimlerini uygulayabilme, • Sistemlere yönelik hemşirelik bakımı değerlendirebilme, 	<ul style="list-style-type: none"> • Airway uygulama • Aldığı çıkardığı takibi ve değerlendirme • Buhar uygulama • Duyu değerlendirmesi yapma (Ekstremitelerin ağrı, basınç, ısı, titreşim duyuları) • EKG çekme • Fiziksel kısıtlamaları uygulama, izleme ve değerlendirme • Hastayı monitörize etme • Dren bakımı • İnsülin uygulama ve insülin uygulamayı öğretme 	D3 D3 D3 D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Gösterip yaptırma • Simülasyon-Standardize hasta • Vaka tartışması • Sorun çözme • Kavram Haritası • Beyin fırtınası • Balık kılçığı • Grup çalışması • Grup tartışması • Laboratuvar çalışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Video • Rehberler • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Eğitim Planı Formu • Kontrol listesi • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Dereceleme Ölçeği • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi • Eğitim Planı Ödevi • OSCE • CORE • Gözlem • Ödev

			<ul style="list-style-type: none"> • Kalıcı mesane kateteri takma ve çıkarma D3 • Kan alma D3 • Kan ve kan ürünleri transfüzyonunu protokol doğrultusunda uygulama D3 • Kan şekeri ölçme ve değerlendirme D3 • Kapalı göğüs drenaj sistemini izleme ve bakımı sağlama D3 • Kapiller dolumu değerlendirme D3 • Kültür alma (Balgam, idrar, kan, boğaz vb) D3 • Kondom kateter uygulama D3 • Lavman uygulama (Boşaltıcı-tedavi edici) D3 • Lokal, genel soğuk ve sıcak uygulama D3 • Masaj yapma D3 • Mental, bilinç düzeyi ve pupillayı değerlendirme (Oryantasyon, hafıza, anlık hatırlama, dikkat ve hesaplama) D3 • Mekanik ventilatör uygulanan hastaya bakım verme D2 • Nazogastrik sonda–yerleştirme ve bakım verme D2 			
			<ul style="list-style-type: none"> • Nazogastrik/orogastrik tüpten mide sıvısı alma D3 • Nazogastrik, orogastrik sondayı çıkarma D3 			

				<ul style="list-style-type: none"> • Nebulizatör kullanma D3 • Ödemi değerlendirme ve izleme D3 • Oksijen saturasyonunu izleme (Pulse oksimetri) D3 • Oksijen tedavisi uygulama (maske, nazal kanül) D3 • Oral ve nazal havayolu aspirasyonu yapma D3 • Ostomi bakımı verme (Kolostomi, ürostomi, ileostomi vb.) D3 • Öykü alma ve fiziksel muayene yaparak bireyin sistem tanılmasını yapma D3 • Santral venöz basıncı ölçme ve izleme D2 • Solunum ve öksürük egzersizlerini yaptırma D3 • Trakeal veya endotrakeal havayolu aspirasyonu yapma D2 • Trakeostomi bakımı D3 • Yürüme ve dengeyi değerlendirme D3 			
--	--	--	--	--	--	--	--

1-7, 9, 11	Şok ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Şokun fizyolojisi • Şokun sınıflandırılması • Şokta hemşirelik bakımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Şoku tanılama • Şokta uygun bakımını planlama 	<ul style="list-style-type: none"> • Hava yolu açıklığını sağlama ve sürdürme • Doku perfüzyonunu değerlendirme • Sıvı resüsitasyonunu sağlama ve izleme • Şok pozisyonu verme • Şok türü ve özelliğine göre ekiple iş birliği içinde hemşirelik bakımı verme 	<p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D3</p> <p>D2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Zihin haritası • Gösterip yaptırma • Simülasyon • Sorun çözme • Laboratuvar çalışması • Vaka tartışması • Öz-yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Maket ve modeller • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulama • Simülasyon • Dereceleme Ölçeği • OSCE • CORE • Gözlem Tanılayıcı Dallanmış Ağaç
1-15	Toplum Sağlığı ve Hemşirelik	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlığı koruma sürdürme, geliştirme ve hemşirelik • Toplum sağlığını etkileyen konular ve hemşirenin rolü • Özel yaklaşım gerektiren gruplar (Mülteci, engeli bulunan bireyler vb.) ve hemşirelik • Okul sağlığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Birey/aile/toplum ve risk gruplarına birincil, ikincil, üçüncül düzeyde bakım verme, • Birey/aile/toplum ve risk gruplarına gereksinimleri doğrultusunda eğitim verme • Birey/aile/toplum ve risk gruplarına danışmanlık yapma • Okul sağlığı hemşireliği uygulamalarını gerçekleştirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlığın korunması ve geliştirilmesi için birey ve toplum sağlığı ile ilgili hizmetleri ekip iş birliği içinde sunma • Okul dönemindeki çocuklara sağlık taramaları yapma 	<p>D3</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gezi • Gözlem • Görüşme • Eğitsel oyunlar • Rol oynama • Grup çalışması • Örnek olay • Altı şapkalı düşünme • Proje çalışması • Balık kılıcı • Günlük tutma • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Eğitim Planı Formu • Broşür • Hemşirelik Bakım Planı Formu 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Proje • Eğitim Planı Ödevi • Uygulama/ Yaptırma • Hemşirelik Bakım Planı

1-7, 9, 11	Yara Bakımı	<ul style="list-style-type: none"> • Doku zedelenmesi • Yara türleri • Yara iyileşmesi, komplikasyonlar • Yara bakımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Yarayı değerlendirme, • Yara türlerine ve derecelerine göre hemşirelik bakım girişimlerini planlama, 	<ul style="list-style-type: none"> • Basınç yaralanması riskini değerlendirme • Yarayı değerlendirerek uygun bakımı verme 	D3 D2	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Gösterip yaptırma • Sorun çözme • Vaka tartışması • Öz yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Maket ve modeller • Gerçek objeler • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler • Kontrol listesi • Hemşirelik Bakım Planı Formu • Broşür • El kitapçığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulatma • Ödev • Dereceleme Ölçeği • Gözlem • Hemşirelik Bakım Planı Ödevi
1-7, 9, 11	Yaşam Belirtileri	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam belirtileri • Vücut Sıcaklığı • Nabız • Kan Basıncı • Solunum • Ağrı* 	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşam belirtilerini tanımlama • Hemşirenin yaşamsal bulgulara ilişkin sorumluluklarını açıklama • Yaşam belirtilerini etkileyebilecek faktörleri belirleme • Yaşam belirtilerini ilgili prosedürler doğrultusunda doğru bir şekilde ölçme ve kaydetme • Farklı yaş gruplarında yaşam belirtilerinin normal değerlerini açıklama • Yaşamsal bulgulardaki değişiklikleri değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Apikal nabız sayma değerlendirme • Kan basıncını ölçme ve değerlendirme • Periferik nabız sayma ve değerlendirme • Solunumu sayma ve değerlendirme • Vücut sıcaklığını ölçme ve değerlendirme 	D3 D3 D3 D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Öz yönelimli öğrenme • Gösterip yaptırma • Soru-cevap 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Video • Maket ve modeller • Kontrol listesi • Gerçek objeler • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Uygulatma • OSCE • Dereceleme Ölçeği • Gözlem • Görüşme

*Ağrı bölümünde ele alınmıştır.

1-7, 9, 11	Yaşlı Sağlığı ve Bakımı	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşlı bakımı ve geriatri hizmetleri (sağlık ve sosyal-destek hizmetler) • Yaşlı bakım ve geriatri hizmetlerinde hemşirenin rol ve sorumlulukları 	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık bakımı gereksinimi olan yaşlı bireylere hemşirelik süreci doğrultusunda bakım verme 	<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık bakım gereksinimlerini belirleme • Sağlık bakım gereksinimlerine uygun bakım verme ve yönetme 	D3	<ul style="list-style-type: none"> • Anlatım • Soru-cevap • Beyin fırtınası • Gezi • Gözlem • Görüşme • Rol oynama • Örnek olay • Vaka çalışması • Proje çalışması • Öz-yönelimli öğrenme 	<ul style="list-style-type: none"> • Ders kitapları • Film • Video • Çevrimiçi araçlar/materyaller (Web tabanlı araçlar) • Rehberler 	<ul style="list-style-type: none"> • Sözlü sınav • Yazılı sınav • Ödev • Proje
------------	--------------------------------	---	--	---	-----------	--	---	--

* Kavram/Konular alfabetik sıralanmıştır.

Hemşirelik lisans eğitim programında temel tıp ve davranış bilimlerinin verilmesi mesleki uygulamalarda yeterlik elde edilebilmesi için önemlidir. Temel bilimler konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olunması durumunda mezunların eleştirel düşünme ve problem çözme becerileri güçlenecektir. Temel bilim alanlarında verilen eğitimin Hemşirelik Lisans Eğitim Programı Ulusal Yeterlikleri ile uyumlu olması önemlidir. Hemşirelik lisans eğitiminin dayandığı anatomi, biyokimya, farmakoloji, fizyoloji, histoloji, mikrobiyoloji, patoloji temel tıp bilimlerinin ve sosyoloji, psikoloji gibi davranış bilimlerinin konu ve içerikleri Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Temel ve Davranış Bilimlerine İlişkin Konu, İçerik, Hedefler/Öğrenme Kazanımları

KAVRAM/KONULAR	İÇERİK	HEDEFLER/ÖĞRENME KAZANIMLARI
ANATOMİ	<ul style="list-style-type: none"> • Kas-İskelet Sistemi • Kalp ve Damar Sistemi • Sindirim Sistemi • Solunum Sistemi • Üriner Sistem • Üreme Sistemi (Genital) • Sinir Sistemi • Metabolik ve Endokrin Sistem 	<ul style="list-style-type: none"> • Hareketi oluşturan, iskelet ve kas yapısını açıklama • Vücut mekaniğini açıklama • Enjeksiyon için kullanılan kasları açıklama • Damar yapısını ve vücuttaki yerlerini tanımlama • Nabız alınan ana damarları tanımlama • Kan basıncı ölçümü yapılan ana damarları tanımlama • Kalbin yeri ve yapısını tanımlama • Sistemlerin organ yapı ve yerlerini tanımlama • Bezlerin vücuttaki yapı ve yerlerini tanımlama • Endokrin salgıları açıklama
BIYOKİMYA	<ul style="list-style-type: none"> • Protein • Enzim • Karbonhidrat • Lipit • Hematoloji • Hormonlar • Aminoasitler • Nükleik Asitler 	<ul style="list-style-type: none"> • Proteinlerin biyokimyası, görevleri, sindirimi ve metabolizmasını açıklama • Tanıda kullanılan belli başlı enzimlerin özelliklerini, fonksiyonlarını ve örnek alımında dikkat edilmesi gereken noktaları açıklama • Karaciğer fonksiyon testlerini yorumlama • Bilirubin ve amonyak metabolizmasını açıklama • Böbrek fonksiyon testlerini yorumlama • Üre ve ürik asit metabolizmasını açıklama • Karbonhidratların biyokimyası, sindirimi ve metabolizmasını açıklama • Karbonhidrat metabolizmasında hormonların rolünü açıklama • Lipit biyokimyası, sindirimi ve metabolizmasını açıklama • Kanın şekilli elemanlarını tanımlama • Hemogram parametrelerini açıklama • Hormonların özelliklerini ve fonksiyonlarını tanımlama • Hormon test sonuçlarını değerlendirme • Metabolizma ile ilişkili hastalıkları ve biyokimyasal test sonuçlarını değerlendirme

<p style="text-align: center;">FARMAKOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Farmakoloji ve toksikolojiye giriş • Farmakokinetik • Farmakodinami • İlaçların toksik etkileri • İlaç uygulama yolları • İlaçların emilimi, dağılımı ve atılımı • İlaçların etkileri • İlaç etkileşimleri • İlaç ve madde bağımlılığı 	<ul style="list-style-type: none"> • Farmakoloji ile ilgili temel kavramları, farmakokinetik ve farmakodinamik terimlerini açıklama • Farmakokinetik ve farmakodinamik ilaç etkileşimlerini karşılaştırma • İlaçların farmasotik şekillerini tanımlama • İlaç uygulama yollarını açıklama • İlaçların emilimini ve dağılımını açıklama • İlaçların metabolizmasını ve atılımını açıklama • İlaçların etkisini, etkileşimi ve yan etkisini tanımlama • İlaçların toksikasyonunu açıklama • İlaç ve madde bağımlılığını değerlendirme
<p style="text-align: center;">FİZYOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hücre fizyolojisi • Kas-İskelet Sistemi fizyolojisi • Kan • Kalp ve Damar Sistemi fizyolojisi • Solunum Sistemi fizyolojisi • Sindirim Sistemi fizyolojisi • Üriner Sistem fizyolojisi • Metabolik ve Endokrin Sistem fizyolojisi • Duyular • Üreme Sistemi (Genital) fizyolojisi • Sinir Sistemi fizyolojisi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hücre ve dokuların yapı ve işleyişini tanımlama • Homeostazisi tanımlama • Uyarılabilen hücreleri ve biyoelektrik potansiyelleri açıklama • İskelet kasının fonksiyonlarını tanımlama • Sistemlerin ve duyu organlarının fonksiyonlarını tanımlama • Organizmanın bölümleri (hücre-doku-organ-sistem) arasındaki iletişimi ve etkileşimi açıklama • Vücuttaki hücre, doku, organ ve sistemlerde oluşabilecek işlev bozukluklarında görülebilecek patolojileri açıklama • Bir bütün olarak organizmanın çevreyle olan ilişkisini açıklama
<p style="text-align: center;">HİSTOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mikroskop çeşitleri ve histokimyasal yöntemlerin temelleri • Hücre yapısına giriş ve hücre zarı • Hücrenin sitoplazmik organelleri • İnklüzyonlar ve hücre iskeleti • Çekirdeğin yapısı; hücre döngüsü ve hücre bölünmesi • Epitel dokusu • Bağ dokusu • Kıkırdak dokusu • Kemik dokusu • Kas dokusu • Kan dokusu • Sinir dokusu 	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan hücresinin yapı ve işlevlerini açıklama • Temel insan dokularının histolojik yapı-işlev ilişkisini tasarlama • Temel insan dokularındaki farklı hücre tiplerini özellikleriyle listeleme • Temel insan dokularının ekstraselüler matriks bileşenlerini birbiriyle karşılaştırma • Genel histolojiyle ilgili bilgi birikimini mesleksel uygulamalarıyla eşleştirme

<p style="text-align: center;">MİKROBİYOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bakterilerin sınıflandırılması yapısı ve çoğalması • Bakteri genetiği ve metabolizması • Bakteri patogenezi • Virüslerin sınıflandırılması, yapısı ve çoğalması • Viral patogenezi • Mantarların sınıflandırılması yapısı ve çoğalması • Parazitlerin sınıflandırılması, yapısı ve çoğalması • İnsan mikroorganizma florası • Fungal patogenezi • Sterilizasyon, dezenfeksiyon ve antisepsi • Önemli bakteriler ve neden oldukları hastalıklar • Antibakteriyal ajanlar • İmmün sistem elemanları antijen ve antikor • Doğal bağışıklık • Humoral ve hücreli immün cevap • Önemli viruslar ve neden oldukları hastalıklar • Antiviral ajanlar • Önemli funguslar ve neden oldukları hastalıklar • Antifungal ajanlar • Önemli parazitler ve neden oldukları hastalıklar, Antiparaziter ajanlar • Artropodlar • Hastane enfeksiyonları: hastane personeli için önemli enfeksiyonlar ve önlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Mikroorganizmanın yapısal özelliklerini tanımlama • Mikroorganizmalar / organizma arasındaki ilişkileri açıklama • Mikroorganizmaların neden olduğu enfeksiyon hastalıklarını, tedavi-bakım ve korunma yollarını açıklama • İmmün sistem yapı ve fonksiyonlarını tanımlama • Bağışıklamayı tanımlama • Hastane enfeksiyonları ve önleme yollarını tartışma • Mikroplarla kontamine örnekler ve muhtemel kontamine ortamlarda uygun çalışma koşullarını oluşturmak için gerekenleri irdeleme
<p style="text-align: center;">PATOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hücreli adaptasyon mekanizmaları • Kök hücre • Hücreli zedelenme mekanizmaları • Nekroz ve apoptoz • Vücut sıvıları- kan akımı bozuklukları, iltihap • Hemodinamik hastalıklar • Neoplazi 	<ul style="list-style-type: none"> • Hücre ve doku zedelenme mekanizmalarını açıklama • Hücreli adaptasyonu (atrofi, hipertrofi.vb) açıklama • İnflamasyon belirti ve bulgularını tanımlama • Yara iyileşme sürecini açıklama • Patolojinin tanımı ve kullandığı teknikleri açıklama • Kök hücreleri ile ilgili kavramları açıklama • Hücreli çoğalma mekanizmalarını irdeleme • İltihabi, infeksiyöz ve genetik hastalıkların genel özelliklerini tanımlama • Tümörleri isimlendirme ve karsinogenezi açıklama

<p style="text-align: center;">PSİKOLOJİ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kişilik gelişim dönemleri • Zekâ • Öğrenme • Bellek • Kavrama • Duygusallık • Güdüleme • Davranış ve normal dışı davranışlar • Psikolojide, ölçme ve değerlendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Gelişim psikolojisinde geçerli olan kuramsal yaklaşımları yorumlama • Kişilik gelişimi ile ilgili insan ilişkilerini açıklama • Kendini tanıma, sağlıklı kişiler arası ilişkilerde bulunma • Değişik durumlarla karşılaştığında sağlıklı tepki verme • Alınan bilgilerin tekrar ortaya konmasına yönelik açıklamalar yapma • Olaylar karşısında sonuca ulaşma • Bireyin duygularını farkına varmasını ve ifade etmesini sağlama • Kendini ifade etme • Davranış gelişimini kavrama • Birey özelliklerini dikkate alarak ölçme aracını seçme ve kullanma
<p style="text-align: center;">SOSYOLOJİ VE SAĞLIK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal kişilik • Toplum • Kurumlar • Kültür • Sosyal hareketlilik • Sosyo-kültürel bütünleşme • Sağlık ve hastalık yaklaşımları • Sağlık kurumları • Kurumsal işlevler • Geleneksel tedavi yaklaşımları, toplumsal önemi ve yeri • Toplumsal cinsiyet 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyolojik kavramları tanımlama • Toplumsal bir kurum olarak sağlık sektörü ve kurumsal yapıyı tanımlama • Kurum içi ilişkileri değerlendirme • Sağlık çalışanlarının sorunlarının farklı boyutlarını tartışma • Toplumsal olarak bedene atfedilen değerlerin ve bedene dair algıların farkına varma • Nüfus artışı sorununu ve gelişmeyle ilişkisini anlama ve tartışma • Değişik kültürel yapıları ve geleneksel tedavi yöntemlerini açıklama • Toplumsal cinsiyet tanımı ve rollerini açıklama

Temel, klinik, sosyal ve beşeri bilim içeriklerinin birbirleriyle ilişkilendirilerek (entegre bir şekilde) düzenlenmesi ve sunulması; bilgilerin yaşama geçirilmesi bağlamında birbirleriyle ilişkilendirilmesi önemlidir. Bilgilerin entegre bir şekilde (yatay ve dikey entegrasyon) düzenlenmesi ve sunulması öğrenende;

- derin / anlamlı öğrenmeyi,
- bilgilerini sağlık bakım süreçlerinde etkin bir şekilde kullanabilmeyi,
- bir bağlamda öğrendiğini farklı bağlamlara taşıyabilmeyi, problem çözme becerisini geliştirmeyi,
- ilgi ve motivasyonda artışı, eleştirel düşünebilmeyi beraberinde getirir.

10. Kaynaklar

1. Atılgan, H. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (12. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
2. Aykaç, N. (2009). *Öğretme ve Öğrenme Sürecinde Aktif Öğretim Yöntemleri*. 2. Baskı, Naturel Yayınları, Ankara.
3. Bastable, B. S. (2019). *Nurse as Educator*. 5 th edition. Jones & Bartlett Learning, Burlington, Massachusetts.
4. Başol, G. (2019). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
5. Bradshaw, M.J., & Hultquist, B. L. (2016). *Innovative teaching strategies in nursing and related health professions* (7th edition). Massachusetts: Jones & Bartlett Learning
6. Demirel Ö. (2015) *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. 22. Baskı, Ankara: Pegem Akademi. 16.
7. Erdil, F., Başer, M., Kaya, H., Özer, N., Duygulu, S., & Orgun, F. (2014). *Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (HUÇEP)*. Ankara, Yükseköğretim Kurulu.
8. Ertürk, S. (2016). *Eğitimde Program Geliştirme*. [Edge Akademi Yayıncılık](#), Ankara.
9. Forneris SG, McAlpine CP. (2007). Evaluation of a reflective learning intervention to improve critical thinking in novice nurses. *Journal of Advanced Nursing*. 57 (4): 410-421.P
10. Franklin, N., Melville, P(2013). Competency assessment tools: An exploration of the pedagogical issues facing competency assessment for nurses in the clinical environment. *Collegian*, ent for nurses in the clinical environment. *Collegian* (2013), <http://dx.doi.org/10.1016/j.colegn.2013.10.005>
11. Gürol, M. (2004). *Öğretimde Planlama Uygulama Değerlendirme*. 2. Baskı, Üniversite Kitabevi, Elazığ.
12. Iwasiw, C.L., Goldenberg, D (2015). *Curriculum Development in Nursing Education*. Jones & Bartlett Learning, USA.
13. Iwasiw, C.L., Goldenberg, D., Andrussyszyn, M.A (2005). *Curriculum Development in Nursing Education*, Jones and Bartlett Publishers, USA.

14. Karaca, E., Yurdabakan, İ., Çetin, B., Nartgün, Z., Bıçak, B., & Gömleksiz, M. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (3. basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
15. Mezuniyet Öncesi Tıp Eğitimi Ulusal Çekirdek Eğitim Programı. (2020). Murray, M., Sundin, D., Cope, V (2019). Benner's model and Duchscher's theory: Providing the framework for understanding new graduate nurses' transition to practice. *Nurse Education in Practice* 34: 199–203.
16. Murray, S., Laurent, K., & Gontarz, J. (2015). Evaluation of a concept-based curriculum: A tool and process. *Teaching and Learning in Nursing*, 10(4), 169–175. doi:10.1016/j.teln.2015.08.002
17. Odabaşı, F. (2010). *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işığında Dönüşümler*. 1. Baskı, Nobey Yayıncılık, Eskişehir.
18. Oermann, M.H., & Gaberson, K.B. (2013). *Evaluation and testing in nursing education* (4th edition). New York: Springer Publishing Company.
19. Potter, P.A., Perry, A.G., Hall, A., & Stockert, P.A (2017). *Fundamentals of nursing*. 9th Edition. St.Louis, Mo.: Mosby Elsevier.
20. Sönmez, V. (2015). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
21. Staples, S. (2019). Using corpus-based discourse analysis for curriculum development: Creating and evaluating a pronunciation course for internationally educated nurses. *English for Specific Purposes*, 53, 13-29
22. Sullivan R, Gaffikin L, Lowry E. (1999). *Tıp Eğitimcileri İçin Program Geliştirme Rehberi*. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı, Ankara.
23. Yalın, H. (2020). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. 30. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.

